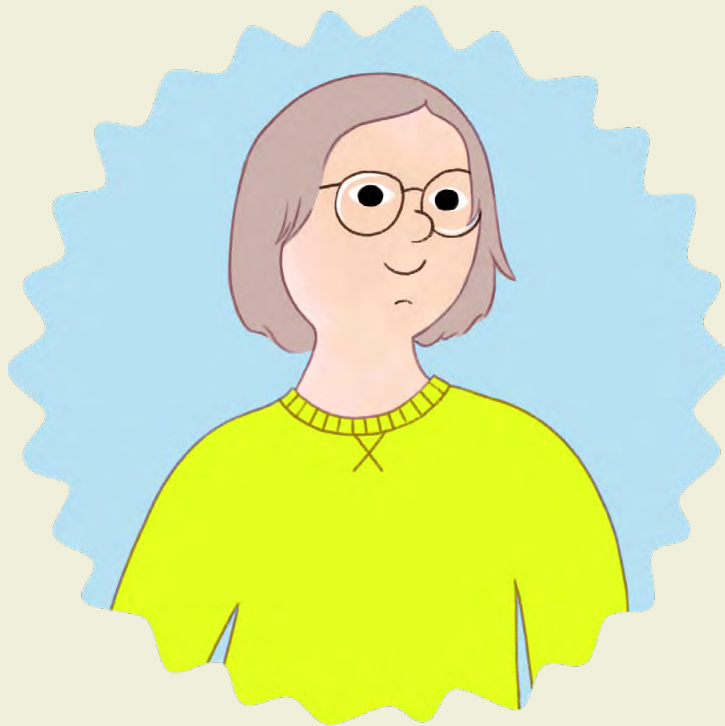

Kaupunki kuuluu kaikille -vanhempainilta

Opas ammattilaisille

**Kaupunki
kuuluu
KAIKILLE**

© 2024 Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry
Kaupunki kuuluu kaikille -hanke
Tekijät: Heini Kärkkäinen ja Minna Lehtinen
Graafinen suunnittelu: Linnéa Sjöholm
Taitto ja kuvitus: Hanna Siira

www.ehyt.fi/kaupunki-kuuluu-kaikille

Vanhempainilta on tuotettu osana Kaupunki kuuluu kaikille -hanketta (2022–2024) EHYT ry:ssä. Hanke on saanut sosiaali- ja terveysministeriön myöntämää valtionavustusta terveyden edistämisen määrärahasta. Vanhempainillan pilotointiin on osallistunut alakouluja Kuopiossa, Järvenpäässä, Tampereella ja Hämeenkyrössä.

Klikkaamalla
otsikkoa pääset
suoraan
haluamallesi
sivulle.

Sisällysluettelo

Esipuhe	4
Materiaalin käyttö	5
Huoltajien pohdintoja julkisesta päihteiden käytöstä	7
Poliisin toimintasuositukset	10
Vanhempainilta	13
1. Aloitukset ja aiheeseen virittäytyminen	14
2. Kokemusten jakoa ja keskustelua	16
3. Miksi ja miten päihteistä pitää puhua lapsille	18
4. Lasten kommentteja julkisesta päihteiden käytöstä	20
5. Miten voit opettaa lasta toimimaan turvallisesti	22
6. Aikuisen tärkeä rooli lapsen päihdekasvattajana	24
7. Vinkkejä keskustelun tueksi	26
Kiitokset	29
Lähteet	30

Esipuhe

Hyvä opettaja!

Aikuisella on tärkeä rooli lasten päihdekasvattajana. Tässä oppaassa kerromme, miten voit opettajana rohkaista vanhempia puhumaan päihteistä ja päihtyneistä pienemmillekin lapsille. Päihteet ja päihteiden käyttö näkyvät myös lasten arjessa monin eri tavoin: tyhjt tölkit ja pullot maassa, alkoholihyllyt kaupassa, ruiskut ja neulat leikkipaikoilla, päihtyneet ihmiset kaupungilla, päihteiden käyttö kotona, ravintoloissa ja terasseilla sekä uutisotsikot ja mainokset.

Oikea tieto ja ymmärrys ympärillä tapahtuvista asioista vahvistavat lapsen turvallisuutta ja tarjoavat keinoja selviytyä erilaisista tilanteista. Näin lapset oppivat ennakoimaan turvattomia tilanteita sekä pitämään itsestään huolta.

Tämä valmis vanhempainiltamateriaali on osa EHYT ry:n Kaupunki kuuluu kaikille –hanketta. Materiaali on suunnattu alakoulujen 1.–4.-luokkalaisten opettajille tai muille vanhempainillan järjestäjille. Materiaali toimii jatkona Kaupunki kuuluu kaikille –oppitunneille. Oppitunnit opettavat lapsille turva- ja tunnetaitoja, jotka auttavat heitä käsittelemään jännittäviä tilanteita, kuten päihtyneen ihmisen kohtaamista. Vanhempainilta tarjoaa loistavan tilaisuuden keskustella näistä teemoista myös huoltajien kanssa. Tavoitteena on tukea huoltajia kasvatustehtävässään, tuoda esiin lasten ajatuksia päihteistä, aikaansaada aktiivista keskustelua huoltajien välille, pohtia yhdessä, miten päihteistä ja turvallisuudesta voi puhua lapsille sekä tarjota vinkkejä keskustelun tueksi.

Vanhempainilta on kehitetty pilotoitien ja niihin osallistuneiden huoltajien palautteiden pohjalta. Huoltajilta saadussa palautteessa on kiitetty tärkeän aiheen esille nostamista sekä mielenkiintoista ja hyödyllistä sisältöä, joka auttaa keskustelemaan päihteistä ja turvallisuudesta lapsen kanssa.

Tämän vanhempainillan oppaan avulla haluamme tarjota sinulle selkeät ohjeet vanhempainiltaan valmistautumiseen. Oppaassa on valmis diaesitys, ohjeistus, taustatietoa sekä materiaalia, joita voit hyödyntää vanhempainillassa. Lisäksi materiaaleja voi jakaa vanhempainiltaan osallistuneille sekä heille, jotka eivät päässeet osallistumaan.

Toivomme, että opas tarjoaa sinulle hyödyllistä tietoa ja työvälineitä vanhempainiltaan valmistautumiseen!

Helsingissä, 27.5.2024

Heini Kärkkäinen

Projektipäällikkö

Kaupunki kuuluu kaikille –hanke

Materiaalin käyttö

Miten materiaalia käytetään?

- Vanhempainilta on suunniteltu ensisijaisesti 1.–4.-luokkalaisten oppilaiden huoltajille, mutta sitä voi hyödyntää myös muiden ikäryhmien huoltajien kanssa tarpeen mukaan.
- Vanhempainilta perustuu PowerPoint-esitykseen, jonka käyttöön löydät ohjeet oppaasta. Esityksen tueksi löytyy muistiinpanoja, jotka löytyvät PowerPoint-esityksestä sekä oppaasta. Valmistaudu etukäteen lukemalla diat ja ohjaavat tekstit huolella.
- Vanhempainilta kestää noin 30–45 minuuttia riippuen keskustelujen laajuudesta. Aikaa kannattaa soveltaa tilanteen mukaan.
- Tilaisuus voidaan järjestää joko lähi- tai etätoteutuksena. Oppaasta löytyy vinkkejä kumpaankin toteutustapaan.
- Suositeltavaa on järjestää vanhempainilta Kaupunki kuuluu kaikille -oppituntien jälkeen, jolloin tilaisuuteen voidaan ottaa mukaan lasten kommentteja oppitunneilta. Vanhempainilta voidaan myös järjestää ennen oppitunteja tai omana itsenäisenä kokonaisuutenaan.
- Tilaisuuden voi järjestää koulun henkilökunta tai jokin muu toimija.

Mitä kannattaa huomioida?

- Vanhempainillan yhteyteen on hyvä kerätä lasten ajatuksia ja kommentteja oppitunneilta. Samalla voit nostaa esiin, millaisia omia havaintoja teit lasten ajatuksista oppituntien aikana. Nämä kiinnostavat huoltajia ja saattavat herättää heissä kysymyksiä.
- Puhuessasi päihteitä haitallisesti käyttävistä ihmisistä, on tärkeää huomioida, millaisia sanoja ja asenteita välität. Käytä neutraaleja termejä ja vältä tuomitsevia ilmaisuja.
- Huomioi, että aihe voi herättää erilaisia tunteita huoltajissa. Kannusta heitä jakamaan ajatuksiaan. Huoltajille on tärkeää korostaa toiminnan ikätasoisista lähestymistapaa sekä turvataitojen merkitystä lasten turvallisuuden tunteeseen ja turvattomien tilanteiden ennaltaehkäisyyn. Turva- ja tunnetaitojen opettaminen on osa opetussuunnitelmaa.
- Jos lasten kokemukset nostavat huolen asuinalueen turvattomuudesta, kannattaa olla yhteydessä kunnan turvallisuudesta vastaavaan henkilöön.

- Mikäli lasten asuinympäristössä on päihdyneitä ihmisiä ja tilanteeseen kaivataan tukea, voidaan pyytää apua etsivältä lähityöltä, aikuissosiaalityöltä tai päihdetyöhön erikoistuneilta järjestöiltä. Poliisi hoitaa akuutit tilanteet.

Miten huoltajia tiedotetaan?

- Lähetä huoltajille kutsu vanhempainiltaan hyvissä ajoin. Lisäksi kannattaa lähettää muistutusviesti vielä lähempänä tilaisuutta varmistaaksesi osallistujien saapumisen.

Hyvä huoltaja,

Kutsumme sinut osallistumaan Kaupunki kuuluu kaikille -vanhempainiltaan, joka käsittelee lasten päihdekasvatusta ja turvataitojen vahvistamista. Tilaisuus järjestetään [päivämäärä, aika, paikka].

Vanhempainillassa keskustellaan siitä, miksi ja miten päihdeistä tulisi puhua lapsille ikätasoisesti. Turvataitokasvatus antaa lapselle työkaluja toimia pelottavilta tuntuissa tilanteissa, kuten kohdatessaan päihdyneitä tai sekavasti käyttäytyviä ihmisiä.

Vanhempainillassa pääset keskustelemaan aiheesta, kuulet lasten ajatuksia julkisesta päihdeiden käytöstä ja sen vaikutuksesta turvallisuuden tunteeseen. Tule kuulemaan vinkit, miten otat päihdeet ja turvallisuuden puheeksi lapsesi kanssa!

Lämpimästi tervetuloa!

Mistä huoltaja saa lisätietoa aiheesta?

- Jaa huoltajille keskustelukortti "Turvataidot & lapset", jossa on viisi vinkkiä siitä, miten keskustella päihdeistä pienten lasten kanssa.
- Lähetä linkki materiaaliin sekä vanhempainiltaan osallistuneille että heille, jotka eivät päässeet osallistumaan.
- Linkki keskustelukorttiin: <https://ehyt.fi/tuote/turvataidot-lapset-keskustelukortti/>

Huoltajien pohdintoja julkisesta päihteiden käytöstä

Miksi päihteistä ja päihteiden käytöstä pitää puhua jo pienille lapsille?

- Suomessa huumeiden kokeilu ja käyttö on lisääntynyt jo pidemmän aikaa, koko 2000-luvun ajan. Tämä heijastuu myös ongelmakäytön lisääntymiseen. Huumeita ongelmallisesti käyttävien ihmisten määrä näkyy myös julkisessa tilassa, erityisesti suuremmissa kaupungeissa. Päihteiden käyttö saattaa näkyä esim. lasten koulumatkalla, vapaa-ajalla, esimerkiksi ostareilla tai matkalla harrastuksiin. Eri alueellisten tutkimusten mukaan lapset saattavat kokea turvattomuutta ja pelkoa paikoissa, joissa päihtyneet viettävät aikaa. Tämän vuoksi asiasta on hyvä käydä keskustelua lasten kanssa, jotta he osaisivat ennakoida ja toimia turvattomilta ja pelottavilta tuntuuissa tilanteissa.

Miten voin pitää lapseni turvassa, vaikka lähellä olisi päihteitä käyttäviä ihmisiä?

- Lapsen kanssa tulee keskustella asiasta. Jos puhutaan päihteitä ongelmallisesti käyttäytyvistä ihmisistä, niin silloin tilanteesta riippuen, voi vaikka vaihtaa kadun puolta tai siirtyä kauemmaksi, jos tilanne tuntuu turvattomalta. Katukuvassa ja julkisessa tilassa on monenlaisia ihmisiä eri tilanteissa. Osa käyttää päihteitä esimerkiksi puistoissa piknikillä tai ravintoloiden terasseilla, jolloin käyttö on niin sanotusti hallinnassa ja käyttö satunnaista. Tästäkin käytöstä voi aiheutua lapsille turvattomuutta, jos ihmisten puheääni kovee tai käytös ja olemus muuttuu päihtymystilan myötä.

Mitä hyötyä on opettaa lapselle ymmärrystä päihteitä käyttäviä ihmisiä kohtaan?

- Ymmärryksen lisääminen ei tarkoita sitä, että esimerkiksi huumeet tai huumeiden käyttäminen olisi hyväksyttävää. Se ei myöskään tarkoita sitä, että lasten pitäisi sietää epäasiallista käytöstä. Silti lapsille on hyvä kertoa, miksi jotkut ihmiset käyttävät päihteitä ja ovat päihtyneinä kaduilla. Kaikkien ihmisten ihmisarvon kunnioittaminen ja myös lasten empatiakyvyn vahvistaminen on tärkeää.

Lapseni näkee koulumatkallaan päihtyneitä tai sekavasti käyttäytyviä ihmisiä. Mitä poliisi tai kaupunki voisi tehdä enemmän pitääkseen lapseni turvassa?

- Suuri osa päihtyneistä henkilöistä ei aiheuta häiriötä. Poliisin tehtävä on huolehtia yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta. Turvallisuuden edistäminen on laajaa ja monialaista työtä, jota tehdään useiden eri toimijoiden kanssa kunnissa, hyvinvointialueilla ja järjestöissä. Turvallisuustyötä tehdään sekä ennakkoiden että järjestystä ja turvallisuutta ylläpitäen. Turvallinen ja viihtyisä kaupunki luodaan yhdessä ja siihen tarvitaan meitä kaikkia. Päihtyneille tulisi olla tarjolla enemmän palveluita; paikkoja, jonne he ovat tervetulleita myös päihtyneenä, ja paikkoja, josta he saavat apua ja tukea.

Mitä minun tulee tiedostaa päihteitä haitallisesti käyttävistä ihmisistä?

- Kyseessä on riippuvuussairaus, ei ihmisen oma vika tai valinta. Pahimmillaan stigma, eli kielteiset asenteet, vaikuttavat päihderiippuvuuteen sairastuneiden hyvinvointiin ja itsetuntoon. Kielteiset asenteet heijastuvat myös siihen, miten paljon yhteiskunta panostaa päihde- ja asunnottomuuspalveluihin. Päihteitä käyttävät ihmiset tulisi kohdata kaikissa palveluissa tasavertaisesti ja kunnioittavasti.

Miksi päihteitä ongelmallisesti käyttävät aikuiset eivät hakeudu hoitoon?

- Esimerkiksi opioidiriippuvuuteen liittyy voimakas, pakonomainen tarve jatkaa käyttöä haitoista huolimatta kovien fyysisten vieroitustoireiden vuoksi. Henkilöllä saattaa myös olla taustalla mielen-terveysongelmia ja traumataustaa, joihin hän ei ole saanut apua. Suomessa tulisi panostaa enemmän siihen, että päihdeongelmiin olisi tarjolla riittävästi erilaisia hoitomuotoja sekä tukea. Myös ehkäisevään päihdetyöhön tarvitaan panostusta. Päihdepalveluihin ja päihteitä käyttäviin ihmisiin liittyy voimakas stigma (kielteisiä asenteita ja virheellisiä käsityksiä), jota tulisi purkaa. Stigma vähentää tutkitusti ihmisten halua hakea apua.

Miksi päihdepalveluita on keskellä asuinalueita?

- Päihdepalveluiden tulee sijaita sellaisilla paikoilla, että niitä käyttävät pääsevät kulkemaan niihin helposti. Jos palveluita sijoitetaan asuinalueiden ulkopuolelle, myös epävirallinen sosiaalinen kontrolli vähenee. Esimerkiksi omaisuusrikosten tekeminen vaikeutuu, kun ympärillä on ihmisiä ja asukkaat tarkkailevat, mitä ympäristössä tapahtuu.

Pelkään itsekkin sekavaa käytöstä ja erityisesti huumeita käyttäviä ihmisiä. Miten voin puhua lapselleni päihteitä käyttävistä ihmisistä ilman, että siirrän negatiivista asennetta lapselleni?

- Päihteitä käyttävien ihmisten näkeminen julkisessa tilassa voi aiheuttaa monenlaisia tunteita, kuten ärsyyntymistä, pelkoa, välinpitämättömyyttä tai jopa inhoa. On luonnollista, että sekava käytös pelottaa. On ihan ok, jos tunnet pelkoa esimerkiksi huumeita ongelmallisesti käyttäviä ihmisiä kohtaan, se ei ole mielestäni negatiivista. Negatiiviseksi se muuttuu silloin, jos pelon kohteesta puhutaan alentavaan tai halveksivaan sävyyn.

Huoltajien esittämiin kysymyksiin ja pohdintoihin vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntija Inari Viskari. Hän on tehnyt pitkän uran kaupunkiturvallisuuden lisäämisen ja stigman poistamisen puolesta. Kaupunki kuuluu kaikille -toiminta sai alkunsa Inarin tekemästä naapurustotyöstä Sininauhasäätiön Ruusulankadun asumisyksiköstä Helsingissä vuonna 2013.

Lue lisää stigmasta [Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilta](#).

Poliisin toimintasuositukset lapsille tilanteisiin, joissa lapsi kohtaa päihtyneen tai sekavasti käyttäytyvän henkilön

Päihteiden vaikutuksen vuoksi jotkut ihmiset saattavat käyttäytyä sekavasti. Päihtynyt tai sekavasti käyttäytyvä ihminen ei yleensä tee sivullisille pahaa, mutta tilanteet saattavat vaikuttaa joskus pelottavilta. Erityisesti lapset ja nuoret kokevat turvattomiksi paikat, joissa on julkista päihteiden käyttöä ja sekavasti käyttäytyviä ihmisiä. Tällaiset tilanteet ja paikat kannattaa kiertää. Suuri osa päihteitä käyttävistä ihmisistä käyttäytyy rauhallisesti, mutta valitettavasti eivät kaikki.

Aikuisilla on tärkeä tehtävä lasten turvallisuuden tunteen tukemisessa. Kun ympäristön ilmiöistä on lapsen kanssa etukäteen puhuttu, hän pystyy helpommin tunnistamaan ja ennakoimaan turvattomat tilanteet.

Kerro lapselle, että ulkona voi tulla vastaan erilaisia ihmisiä ja yllättäviä tilanteita. Opetä hänelle, miten toimia, jos pelottaa. Kannusta lasta kertomaan kaikenlaisista kohtaamisista ja jännittävistä tilanteista turvalliselle aikuiselle, kuten vanhemmille tai opettajalle.

Poliisi on koonnut toimintasuositukset erilaisiin turvattomiin tilanteisiin. Hyödynnä suosituksia pohtiessasi lapsen kanssa, mitä turvallisia valintoja hänen kannattaa ulkona yksin liikkueessaan tehdä.

Toimi näin:

JOS NÄET SEKAVASTI KÄYTTÄYTYVÄN IHMISEN

- Kävele reippaasti pelottavalta tuntuvan ihmisen ohi, älä pysähdy, vaan jatka matkaa.
- Sinun ei tarvitse puhua vieraiden ihmisten kanssa tai vastata kysymyksiin.
- Jos näet tappelun tai sinua pelottaa, pidä etäisyyttä, esimerkiksi vaihtamalla tien puolta tai siirtymällä kauemmas.
- Kerro aina turvalliselle aikuiselle, kun jokin asia pelottaa.

JOS KOHTAAT PÄIHTYNEEN IHMISEN BUSSISSA TAI JUNASSA

- Jos viereesi tulee pelottava henkilö tai joku häiriköi, vaihda reippaasti paikkaa. Voit mennä istumaan jonkun turvallisen aikuisen viereen.
- Voit myös kertoa asiasta kuljettajalle tai lähellä olevalle aikuiselle, mitä on tapahtunut.
- Voit myös ennakoida tilannetta istumalla käytävän puoleiselle paikalle bussissa tai junassa, jolloin pääset vaihtamaan paikkaa helpommin. Valitse istumapaikka bussissa edestä, kuljettajan läheltä, jolloin saat apua aikuiselta helpommin tarvittaessa.

JOS JOKU ON ILKEÄ TAI HUUTAA SINULLE

- Poistu tilanteesta ja jätä kommentit huomioimatta.
- Älä koskaan väittele tai haasta riitaa sekavasti käyttäytyvän ihmisen kanssa.
- Kerro tapahtuneesta vanhemmille tai muulle luotettavalle aikuiselle, jotta et jää yksin murehtimaan tapahtunutta.

JOS JOKU PYYTÄÄ SINULTA JOTAIN

- Voit olla vastaamatta, kun sinulta pyydetään jotain. Jatka matkaasi tai mene kauemmaksi.
- Pidä etäisyyttä tilanteessa, jossa sekavalta vaikuttava ihminen puhuu sinulle.
- Jos vastaat henkilölle, niin puhu lyhyesti ja kohteliaasti sekä poistu paikalta.
- Jos joku pyytää puhelintasi lainaksi, voit sanoa: ”En saa lainata puhelintani kenellekään”.
- Jos joku tulee pyytämään sinulta jotain, esimerkiksi rahaa, voit vastata ystävällisesti: ”Anteeksi, minulla ei ole rahaa”.

JOS JOKU YRITTÄÄ VIEDÄ SINULTA JOTAIN

- Kiellä kovalla äänellä henkilöä ottamasta tavaraa, juokse karkuun ja huuda apua kovalla äänellä.
- Jos tämä ei auta, anna tavara pois, sillä olet tavaraa arvokkaampi. Oma turvallisuutesi on tärkeintä.
- Kerro asiasta heti vanhemmille tai jollekin aikuiselle, joka on lähettyvillä. Tarvittaessa soittakaa yhdessä hätänumeroon.

JOS JOKU LÄHTEE SEURAAMAAN SINUA

- Pyydä reippaasti apua lähellä olevalta aikuiselta.
- Mene sisälle esimerkiksi kauppaan, kirjastoon, kioskiin, kahvilaan tai paikkaan, jossa on muita ihmisiä. Kerro heti jollekin aikuiselle tapahtumasta.
- Juokse karkuun ja huuda apua kovalla äänellä.

Pelottavissa tilanteissa voit aina soittaa hätänumeroon 112, jolloin poliisi tulee avuksesi.

Toimintasuositukset on tehty yhteistyössä Helsingin poliisilaitoksen ennalta estävän toimintalinjan kanssa.

Vanhempainilta

1. Aloitus ja aiheeseen virittäytyminen
2. Kokemusten jakoa ja keskustelua
3. Miksi ja miten päihteistä pitää puhua lapsille
4. Lasten kommentteja julkisesta päihteiden käytöstä
5. Miten voit opettaa lasta toimimaan turvallisesti
6. Aikuisen tärkeä rooli lapsen päihdekasvattajana
7. Vinkkejä keskustelun tueksi

1. Aloitus ja aiheeseen virittäytyminen

Ohjeet:

Vanhempainillan ohjaaja esittäytyy ja sanoo alkusanat. Käydään läpi illan ohjelma ja käytännön asiat osallistumiseen ja kysymysten esittämiseen liittyen. Esitellään Kaupunki kuuluu kaikille – oppituntien sisältö.

Lähivanhempainilta:

- Kerro osallistujille, että he voivat kysyä kysymyksiä milloin tahansa pyytämällä puheenvuoroa.

Etävanhempainilta:

- Kerro osallistujille, että he voivat kysyä kysymyksiä tai osallistua keskusteluun pyytämällä puheenvuoroa viittaamisreaktiopainikkeella ja avaamalla mikrofonin tai kirjoittamalla chatiin.

Vanhempainillan ohjelma

- Tietoa Kaupunki kuuluu kaikille -oppitunneista.
- Kokemusten jakoa ja keskustelua.
- Miksi ja miten päihteistä pitää puhua lapsille.
- Lasten kommentteja julkisesta päihteiden käytöstä.
- Miten voit opettaa lasta toimimaan turvallisesti.
- Aikuisen tärkeä rooli lapsen päihdekasvattajana.
- Vinkkejä keskustelun tueksi.

Kaupunki kuuluu kaikille –oppitunnit

- Oppitunneilla keskustellaan kaupunkiturvallisuudesta ja päihtyneiden tai häiritsevästi käyttäytyvien ihmisten kohtaamisesta.
 - Ohjeet turvattomien tilanteiden varalle perustuvat Helsingin poliisilaitoksen toimintasuosituksiin.
- Oppitunnit antavat tilaa lasten kokemuksille ja kysymyksille.
- Lapset oppivat tärkeitä turva- ja tunnetaitoja, jotka vahvistavat heidän itsestä huolehtimisen taitojaan opetussuunnitelman mukaisesti. Lisäksi he saavat valmiuksia ymmärtää erilaisia ihmisiä ja elämäntilanteita.
- Oppitunnit ja vanhempainilta ovat Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:n Kaupunki kuuluu kaikille -hankkeessa (2022–2024) kehitetyt toimintamallit.

2. Kokemusten jakoa ja keskustelua

Kokemuksia & keskustelua

Kaupunki kuuluu KAIKILLE

- Oletko keskustellut lapsesi kanssa päihteistä?
- Millaisia keskusteluja olette perheessänne käyneet?
- Mistä voisi johtua, ettei pienten lasten kanssa keskustella päihteistä?

Tarvittavat välineet

- Video ja internet-yhteys

Ohjeet:

Katsotaan ensin video, joka herättelee aiheeseen. Keskustellaan tämän jälkeen huoltajien kokemuksista.

Linkki videoon ”Miksi keskustella päihteistä lasten kanssa?

| Varför diskutera om rusmedel med barn?” (EHYT ry):

<https://www.youtube.com/watch?v=Kkuo5VvzVNo>

Videon tekijä: Same-eYes.

Alkuperäinen video on kuvattu änni-hankkeessa (2014–2017), jossa olivat mukana EHYT ry, Helsingin NMKY, Koulutus Elämään -säätiö, Music Against Drugs ry, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kymen piiri, Raittiuden Ystävät ry ja Suomen Vanhempainliitto.

Lähivanhempainilta:

- Pyydä huoltajia vastaamaan ensimmäiseen kysymykseen viittaamalla.
- Lue kaksi viimeistä kysymystä ja anna huoltajien keskustella näistä keskenään parin tai pienen ryhmän kanssa.
- Lopuksi pyydä muutamasta keskustelusta kommentteja kaikille kuultavaksi.

Etävanhempainilta:

- Pyydä huoltajia vastaamaan ensimmäiseen kysymykseen äänestämällä KYLLÄ/EI. Voit hyödyntää esimerkiksi reaktiopainiketta, Polls-kyselyä tai chattia.

- Lue kaksi viimeistä kysymystä ja anna huoltajien joko kirjoittaa vastauksensa chatiin tai kertoa vastauksensa avaamalla mikrofonin.
 - Jos vanhempainillassa on paljon osallistujia, voit myös jakaa osallistujat pienryhmiin omiin huoneisiinsa käyttöjärjestelmän mukaan, jolloin huoltajat voivat ensin keskustella näistä keskenään pienerryhmässä.
- Käy lopuksi vastaukset läpi.

Kokemuksia & keskustelua

- Oletko keskustellut lapsesi kanssa päihteistä?
- Millaisia keskusteluja olette perheessänne käyneet?
- Mistä voisi johtua, ettei pienten lasten kanssa keskustella päihteistä?
 - Esim. usein ajatellaan, ettei päihteiden käytöstä tarvitse vielä puhua pienille lapsille. Aihe voi tuntua haastavalta tai halutaan suojella lapsia liialliselta tai sopimattomalta tuntuvalta tiedolta.

3. Miksi ja miten päihteistä pitää puhua lapsille

Miksi päihteistä pitää puhua lapsille?

Päihteet näkyvät arjessa useassa eri tilanteessa.

Lapset ja nuoret kokevat turvattomiksi paikat, joissa on päihtyneitä ja häiritsevästi käyttäytyviä ihmisiä.

Lapset oppivat tunnistamaan ja välttämään turvattomia tilanteita, kun keskustelua käydään avoimesti ja lapsentasoisesti.

Kaupunki kuuluu KAIKILLE

Avaa keskustelu päihteistä näin:

- Tiedätkö mitä päihteet ovat? (alkoholi, nikotiinituotteet, huumeet)
- Oletko joskus nähnyt ulkona liikkeessasi henkilön, joka käyttää päihteitä? Mitä tilanteessa tapahtui?
- Mistä huomasit, että hän on käyttänyt päihteitä? Mitä tuntui nähdä humalassa oleva ihminen?
- Miten toimit tilanteessa? Miten voisit toimia turvallisesti?
- Mikä muu voi aiheuttaa sekavaa tai erilaista käytöstä?
- Miksi jotkut ihmiset käyttävät päihteitä?
- Miten toimitisit, jos sinulle tarjottaisiin päihteitä?
- Mitä muuta haluaisit tietää?

Kaupunki kuuluu KAIKILLE

Ohjeet:

Tarkastellaan syitä, miksi päihteistä pitää puhua lapsille sekä annetaan vinkkejä, miten huoltaja voi avata keskustelun päihteistä lapsensa kanssa.

Miksi päihteistä pitää puhua lapsille?

- Päihteet näkyvät arjessa useassa eri tilanteessa
 - Esimerkiksi: tyhjä tölkit ja pullot maassa, alkoholihiyllyt kaupassa, päihteiden käyttö kotona, ravintoloissa ja terasseilla, päihtyneet ihmiset kaupungilla, uutisotsikot ja mainokset.
- Lapset ja nuoret kokevat turvattomiksi paikat, joissa on päihtyneitä ja häiritsevästi käyttäytyviä ihmisiä.
- Lapset oppivat tunnistamaan ja välttämään turvattomia tilanteita, kun keskustelua käydään avoimesti ja lapsentasoisesti.

Opeta lasta ohittamaan turvattomat tilanteet, mutta älä ohita tilanteista keskustelua.

- Lapsen turvallisuuden tunteen vahvistumiseksi lapsi tarvitsee tietoa ja ymmärrystä ympärillä olevista asioista sekä keinoja selviytyä erilaisista tilanteista.

Avaa keskustelu päihteistä näin

• Tiedätkö mitä päihteet ovat? (alkoholi, nikotiinituotteet, huumeet)

- Voit sanoittaa aihetta näin: Päihteitä ovat esimerkiksi alkoholi, nikotiinituotteet ja huumeet. Ne ovat kiellettyjä lapsilta. Alkoholi on aikuisten juoma, esimerkiksi olut tai viini. Nikotiinituotteita ovat esimerkiksi tupakka, nuuska tai vape (sähkösavuke). Huumeet ovat vaarallisia aineita, jotka ovat Suomessa laittomia. Päihteet voivat olla terveydelle haitallisia ja ne voivat muuttaa ihmisen käytöstä.

• Oletko joskus nähnyt ulkona liikkuessasi henkilön, joka käyttää päihteitä? Mitä siinä tilanteessa tapahtui? Mistä huomasit, että hän on käyttänyt päihteitä? Miltä tuntui nähdä humalassa oleva ihminen?

- Kuuntele aktiivisesti. Voit toistaa sen minkä kuulit, jotta varmistut, että ymmärsit oikein, mitä tapahtui. Kysy tarkentavia kysymyksiä ja huomioi, miten lapsesi suhtautuu tilanteeseen. Reagoi kuulemaasi kiittämällä ja kommentoi tilanteen mukaan esimerkiksi ”olipa ikävä tilanne” tai ”olipa hassusti toimittu”.

• Miten toimit tilanteessa? Miten voisit toimia turvallisesti?

- Opeta lapselle turvaohjeet, jotka toimivat monessa eri tilanteessa: Sano ei, lähde pois, kerro turvalliselle aikuiselle.
- Lapselle tulee myös kertoa, että turvattomat tilanteet ovat harvinaisia.

• Mikä muu voi aiheuttaa sekavaa tai erilaista käytöstä?

- Kerro lapselle, että ihminen voi käyttäytyä sekavasti myös, vaikka ei olisi käyttänyt päihteitä. Hänellä voi olla esimerkiksi jokin mielenterveyden häiriö, sairaus tai vamma.

• Miksi jotkut ihmiset käyttävät päihteitä?

- Tuo lapselle esiin, että monet eivät käytä päihteitä ollenkaan. Jotkut käyttävät rentoutuakseen, jotkut vaikkapa unohtaakseen murheensa. Jotkut aikuiset voivat käyttää päihteitä joskus tai vähän, esimerkiksi juo saunajuoman niin, että se ei muuta hänen käytöstään tai vaikuta terveyteen, jolloin siitä ei ole haittaa muille.

- Kerro lapselle, että jotkut taas käyttävät päihteitä paljon tai usein, jolloin se vaikuttaa heidän käytökseen ja terveyteensä. Kun päihteitä käytetään usein, voi niihin tulla riippuvaiseksi, eli jäädä koukkuun. Silloin ihminen ajattelee jatkuvasti päihdettä ja haluaa lisää sitä. Riippuvuuden vuoksi päihteiden käyttö jatkuu ja käyttöä voi olla vaikea lopettaa, vaikka haluaisi.

- Päihderiippuvuus on sairaus, mutta siitä on mahdollista toipua hoidon avulla.

• Miten toimit, jos sinulle tarjottaisiin päihteitä?

- Kerro lapselle, että tällaisessa tilanteessa hän saa ja pitää kieltäytyä, koska päihteet ovat vaarallisia lapselle. Tällaisesta tilanteesta kannattaa aina kertoa jollekin turvalliselle aikuiselle, vaikka se tuntuisikin vaikealta.

- Pohtikaa yhdessä, miten hän voi jatkossa kieltäytyä, jos joku tarjoaa päihteitä.

• Mitä muuta haluaisit tietää?

- Anna lapselle mahdollisuus kysyä häntä mietityttävistä asioista ja vastaa niihin ikätasoisesti.

4. Lasten kommentteja julkisesta päihteiden käytöstä

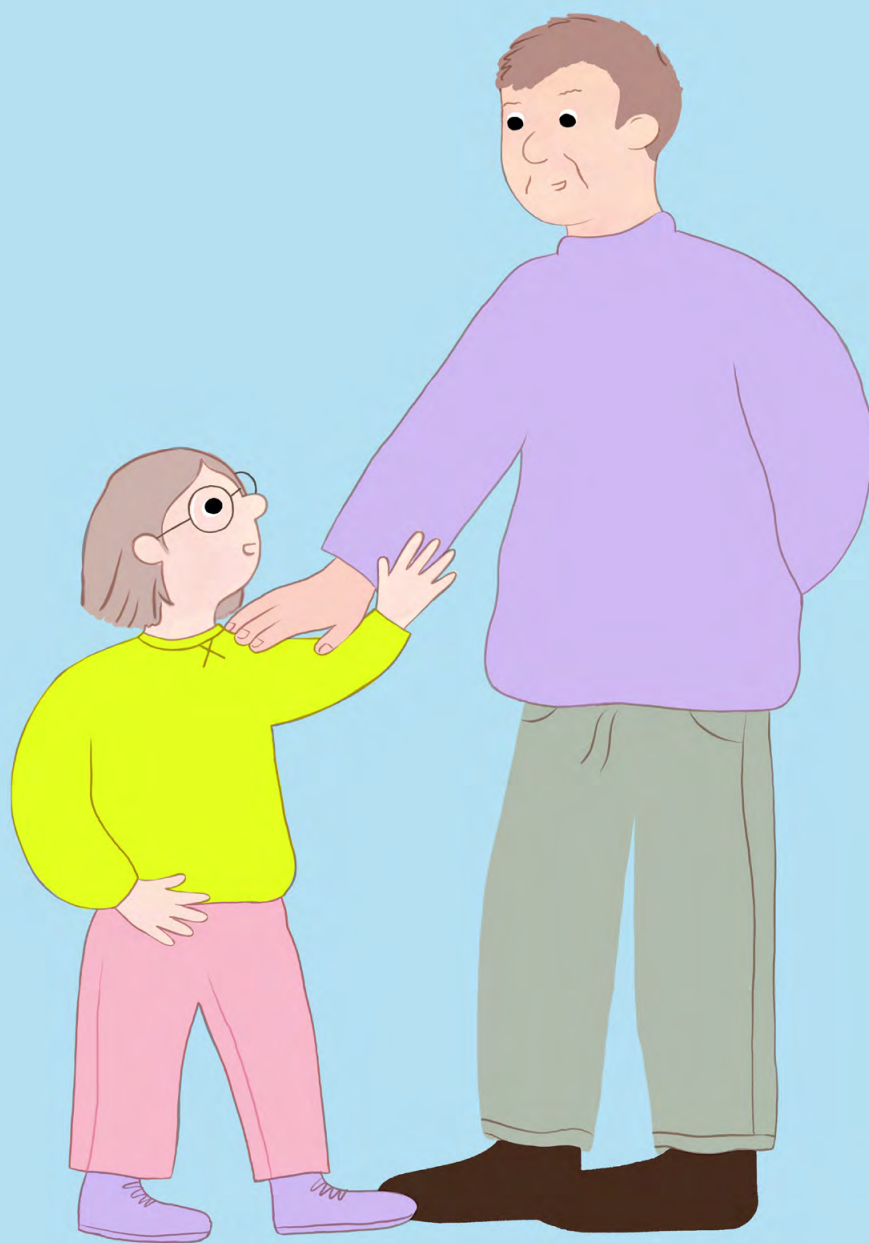
Ohjeet:

Ohjaaja lukee dian kommentit ja kertoo oppitunneilla nousseista asioista – millaisia kokemuksia lapsilla on, mitä he ajattelevat aiheesta ja mistä lapset haluavat lisätietoa. Kannattaa kertoa myös omia havaintoja oppituntien vetäjänä siitä, miten lapset reagoivat ja mitä he ilmaisivat tunneilla.

Diaan yhdeksän (9) on kerätty yleisiä lasten ajatuksia päihteistä Kaupunki kuuluu kaikille -hankkeen pilotointien pohjalta. Voit vaihtaa dian tekstit vastaamaan koulusi lasten aitoja ajatuksia, kommentteja, kokemuksia ja kysymyksiä. Osallistujille on hyvä tuoda esiin, ovatko kyseiset lasten ajatukset juuri koulustasi vai käytätkö diassa valmiina olevia yleisiä lasten kommentteja.

Lapset usein ihmettelevät asioita, joihin aikuiset ovat jo tottuneet. Julkinen päihteiden käyttö ja sekava käytös voi herättää lapsessa erilaisia tunteita, kuten hämmennystä, ahdistusta tai pelkoa.

Päihtyneiden ihmisten kohtaamiset ovat jääneet lasten mieleen, sillä he usein osaavat kertoa hyvin yksityiskohtaisesti näistä tilanteista. Siksi lapsilta on tärkeää kysyä, millaisia tilanteita he ovat kohdanneet.

5. Miten voit opettaa lasta toimimaan turvallisesti

Miten sanoittaisit tilannetta lapsellesi?

Näette lapsesi kanssa usein porukan, joka istuu kaupan edessä juomassa alkoholia.

Mitä voisit kysyä ja kertoa?

Keupunki kuuluu KAIKILLE

Opeta lasta suojelemaan itseään:

Sano EI!

Lähde pois.

Kerro turvalliselle aikuiselle.

Keupunki kuuluu KAIKILLE

Ohjeet:

Tehdään yhdessä keskustelutehtävä. Ohjaaja ohjeistaa tehtävän, antaa huoltajien keskustella aiheesta ja lopuksi purkaa keskustelun. Tämän jälkeen käydään läpi yleiset turvaohjeet, jotka on opetettu myös lapsille oppitunneilla.

Lähivanhempainilta

- Pyydä osallistujia keskustelemaan tehtävästä parin tai pienen ryhmän kanssa.

Etävanhempainilta

- Kerro osallistujille, että he voivat osallistua keskusteluun pyytämällä puheenvuoroa viittaamisreaktiopainikkeella ja avaamalla mikrofonin tai kirjoittamalla vastauksensa chatiin.
- Jos vanhempainillassa on paljon osallistujia, voit myös jakaa osallistujat pienryhmiin omiin huoneisiinsa käyttöjärjestelmän mukaan, jolloin huoltajat voivat ensin keskustella tehtävästä keskenään pienryhmässä.

Miten sanoittaisit tilannetta lapsellesi?

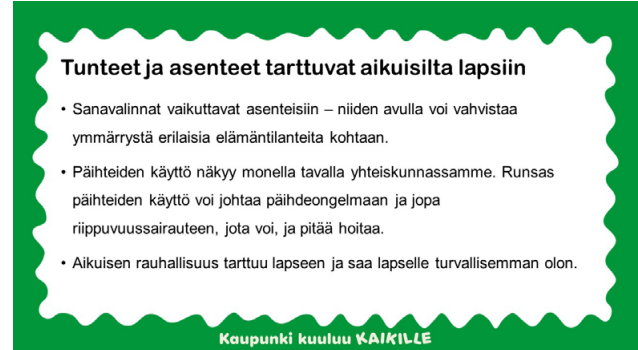
Keskustelutehtävä: Näette lapsesi kanssa usein porukan, joka istuu kaupan edessä juomassa alkoholia. Mitä voisit kysyä ja kertoa?

- **Tiedätkö mitä nuo aikuiset tekivät tuossa portailla?**
 - He juovat alkoholia, mikä on aikuisten juoma. Alkoholi voi muuttaa ihmisten käytöstä ja tehdä heistä joskus arvaamattomia. Päihteitä runsaasti käyttävä ihminen ei aina välttämättä hallitse käytöstään.
- **Miten voisit toimia turvallisesti, kun näet ihmisiä, jotka käyttävät päihteitä?**
 - Tilanteessa voi siirtyä kauemmas, jos se tuntuu turvallisemmalta.
- **Mistä voisi johtua, että jotkut ihmiset viettävät aikaansa usein samassa paikassa?**
 - Voisit jutella lasten kanssa siitä, että joillakin ihmisillä on erilaisia tapoja viettää aikaa ja rentoutua, ja joillekin alkoholi kuuluu tähän. Ehkä heillä ei ole muuta paikkaa, jossa viettää aikaansa. Voi olla, että he ovat riippuvaisia päihteistä, jolloin heidän on vaikea olla ilman niitä. Silloin päihteiden käyttäminen menee muiden asioiden edelle.

Opeta lasta suojelemaan itseään

- Koska alkoholi ja päihteet voivat muuttaa ihmisten käytöstä ja tehdä heistä joskus arvaamattomia lapsille tulee opettaa ohjeet, joiden avulla lapsi voi puolustaa itseään: Sano ei, lähde pois, kerro turvalliselle aikuiselle.
- Nämä samat ohjeet toimivat myös muissa tilanteissa. Lapset, jotka tunnistavat, mikä ei ole hyväksyttävää, kykenevät puolustamaan itseään paremmin. Vahvista lapsen kykyä suojella itseään muistuttamalla, että lapsella on lupa puolustaa itseään.

6. Aikuisen tärkeä rooli lapsen päihdekasvattajana

Ohjeet:

Käydään läpi ohjaajaohjeisesta vinkkejä, miten huoltaja voi auttaa lasta huolien käsittelyssä. Lisäksi muistutetaan aikuisen roolista ja esimerkkinä toimimisesta.

Jotta lapsi ei kantaisi huoliaan yksin

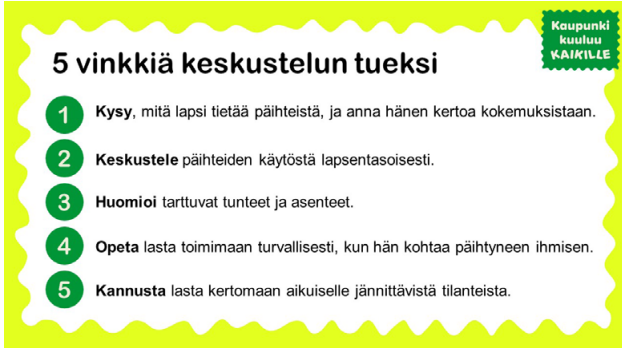
- Huomaa lasta ihmetyttävät tilanteet ja lapsen tunteet.
 - Jos ajatellaan, etteivät pienet lapset näe tai ymmärrä ympäristössään tapahtuvia asioita, moni lapsen pohdinta voi jäädä hänen omakseen. Esimerkiksi päihteitä käyttävä, tai häiritsevästi käyttäytyvä ihminen voi tuntua lapsesta pelottavalta.
 - Vanhemman on tärkeää ottaa lapsen tunteet vakavasti ja osoittaa, että erilaiset tunteet ovat normaaleja ja auttavat tunnistamaan turvattomia tilanteita.
- Kuuntele ja anna lapsen kertoa ajatuksistaan ja huolistaan avoimesti ilman muita häiriötekijöitä.
 - Kuulluksi tuleminen on tärkeää eritoten kuormittavissa tilanteissa, jolloin se voi vähentää pelkoa ja ahdistusta. Turvallisuuden tunne tulee siitä, että lapsi saa ilmaista kaikenlaisia tunteita: vihaa, kiukkua, suuttumusta, pelkoa ja surua.
 - Pysähtymällä lapsen huolen äärelle lapsi tulee kuulluksi ja tietää, että hänen asiansa ovat tärkeitä, eikä hän jää yksin huolensa kanssa. Ole läsnä ja keskity vain kuuntelemaan ja luomaan turvallinen ilmapiiri keskustelulle.

- Aikuisen syli ja läheisyys ovat keskeinen turvan lähde pelon hetkellä.
- Keskustele asioista lapsen ikätason mukaisesti.
 - Päihteistä puhuminen ei tarkoita pelottelua, vaan tarjoaa mahdollisuuden käsitellä aihepiiriä turvallisessa ympäristössä. Avoin keskustelu luo lapselle mahdollisuuden kysyä ja kertoa asioista ja vahvistaa luottamusta vanhempaan.
 - Voit kysyä suoraan, mitä lapsi tietää jo etukäteen, millaisia kokemuksia hänellä on, mitä hän ajattelee tapahtumista sekä millaisia tunteita ne herättävät.

Tunteet ja asenteet tarttuvat aikuisilta lapseen

- Sanavalinnat vaikuttavat asenteisiin – niiden avulla voi vahvistaa ymmärrystä erilaisia elämäntilanteita kohtaan.
 - Sanavalinnat voivat vaikuttaa voimakkaasti ihmisten mielikuviin.
 - Vältä leimaavien sanojen käyttöä puheessasi, sillä ne lisäävät eriarvoisuutta ja syrjivää kohtelua muita ihmisiä kohtaan.
- Päihteiden käyttö näkyy monella tavalla yhteiskunnassamme. Rungas päihteiden käyttö voi johtaa päihdeongelmaan ja jopa riippuvuussairauteen, jota voi, ja pitää hoitaa.
 - Päihteiden käyttäminen ei tee ihmisestä pahaa, mutta ihminen voi käyttäytyä huonosti päihteiden vaikutuksen alaisena.
 - Jokainen ansaitsee hyvää kohtelua ja tukea.
- Aikuisen rauhallisuus tarttuu lapseen ja saa lapselle turvallisemman olon.
 - Toimi lapselle esimerkkinä, miten toimia rauhallisesti erilaisissa tilanteissa.
 - Opeta turvataitoja pelottavien tilanteiden varalle, ja muistuta lasta, että turvattomat tilanteet ovat harvinaisia.

7. Vinkkejä keskustelun tueksi

Ohjeet:

Ohjaaja antaa huoltajille vinkkejä keskustelun tueksi. Loppuun on hyvä jättää aikaa myös huoltajien kysymyksille ja muille kommenteille. Vinkit ovat myös huoltajien keskustelukortissa, joka voidaan jakaa vanhempainillan jälkeen.

Linkki huoltajien keskustelukorttiin:

<https://ehyt.fi/tuote/turvataidot-lapset-keskustelukortti/>

5 vinkkiä keskustelun tueksi

- 1. Kysy, mitä lapsi tietää päihteistä ja anna hänen kertoa kokemuksistaan.**
 - Kysy, mitä lapsi tietää, millaisia kokemuksia hänellä on, mitä hän ajattelee tapahtumista sekä millaisia tunteita ne herättävät.
 - Pysähtymällä lapsen kokemusten äärelle lapsi tulee kuulluksi ja tietää, että hänen tunteensa ja ajatuksensa ovat tärkeitä, eikä hän jää yksin niiden kanssa.
 - Kerro, että lapsi voi aina luottaa sinuun ja kertoa kaikista kokemuksistaan, tunteistaan ja huolistaan. Tämä auttaa lasta tuntemaan olonsa turvalliseksi ja tukee avointa keskustelua.

2. **Keskustele päihteiden käytöstä lapsentasoisesti.**

- Huomioi lapsen ikätaso ja käytä lapselle sopivia termejä sekä selitä asiat ymmärrettävästi.
- Puhu päihteistä lapsen kanssa ilman turhaa pelottelua.
- Avoin keskustelu luo lapselle mahdollisuuden kysyä ja kertoa asioista ja vahvistaa luottamusta vanhempaan.

3. **Huomioi tarttuvat tunteet ja asenteet.**

- Mieti, millaisia sanoja ja asenteita välität puhuessasi päihteitä haitallisesti käyttävistä ihmisistä, sillä toimit esimerkkinä lapsellesi myös tässä asiassa.
- Käytä neutraaleja termejä ja vältä tuomitsevia ilmaisuja.
- Aikuisen kannattaa pysyä itse rauhallisena ja puhua lapselle rehellisesti ympäröivistä asioista. Tämä luo lapselle turvallisemman olon ja vähentää hänen tarvettaan turvautua mielikuvitukseensa.

4. **Opeta lasta toimimaan turvallisesti, kun hän kohtaa päihtyneen ihmisen.**

- Opeta turvaohjeet: sano ei, lähde pois ja kerro turvalliselle aikuiselle.
- Pohtikaa etukäteen erilaisia tilanteita ja harjoitelkaa yhdessä kulkemaan turvallisia reittejä.
- Rohkaise lasta puolustamaan itseään ja sanomaan tarvittaessa ei. Lapset, jotka tunnistavat, mikä ei ole hyväksyttävää, kykenevät puolustamaan itseään paremmin.

5. **Kannusta lasta kertomaan aikuiselle jännittävistä tilanteista.**

- Kun perheessä otetaan puheeksi hankaliltakin tuntuvia asioita, lapsi oppii, että kaikesta saa puhua ja hän uskaltaa paremmin kertoa, jos jotakin ikävää on tapahtunut.
- Puhukaa yhdessä millaisista asioista kannattaa kertoa aikuiselle. Sellaiset salaisuudet, joista tulee epämukava olo, kannattaa aina kertoa aikuiselle.
- Muistuta lasta, että hän voi aina kysyä apua joltain aikuiselta, sillä aikuisten tehtävänä on suojella lasta.

Kiitos!

Kiitos vanhempainiltoihin osallistuneille huoltajille, jotka annoitte arvokasta palautetta toimintamallista. Kiitos pilotointeihin osallistuneille kouluille Kuopiossa, Järvenpäässä, Tampereella ja Hämeenkyrössä. Teidän avullanne olen saanut testata toimintamallia ja kehittää sitä eteenpäin.

Lämmin kiitos ohjausryhmän jäsenille yhteistyöstä ja jaetusta asiantuntijuudesta. Kiitos myös yhteistyössä mukana olleille poliiseille toimintasuositusten luomisesta. Kiitos taitaville graafikoillemme Linnéa Sjöholmille ja Hanna Siiralle opetusmateriaaliemme visuaalisesta ilmeestä ja kuvituksesta.

Kiitos sosiaali- ja terveysministeriö sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitos yhteistyöstä ja terveyden edistämisen määrärahasta myönnetystä valtionavustuksesta Kaupunki kuuluu kaikille -hankkeelle.

Kiitos änni-hankkelle (2014–2017), jonka tuottaman Koulutie-videon saimme osaksi vanhempainiltaa. Hankkeessa olivat mukana EHYT ry, Helsingin NMKY, Koulutus Elämään -säätiö, Music Against Drugs ry, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kymen piiri, Raittiuden Ystävät ry ja Suomen Vanhempainliitto. Hyvät sisällöt kestävät aikaa!

Kiitos Inari Viskarille ja Anna-Leena Soiniselle Sininauhasäätiössä, myöhemmin Helsingin kaupunginkanslian turvallisuus- ja valmiustiimissä ja Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan yhteistyössä kehitetystä alkuperäisestä lapsille suunnatusta Kaupunki kuuluu kaikille -toimintamallista, jota olemme päässeet jatkokehittämään EHYT ry:ssä valtakunnalliseksi toimintamalliksi. Aiheen käsittelyn tueksi on EHYTissä tuotettu tämä vanhempainiltasisältö, jossa näkyy myös Inarin kädenjälki. Iso kiitos, kun olet antanut aikaasi sekä jakanut asiantuntemustasi vastaamalla huoltajien pohdintoihin, jotka löytyvät tämän oppaan alusta.

Lopuksi haluan kiittää erityisesti EHYT ry:tä, osastopäällikköämme Ilmo Jokista, Staden tillhör alla -sisarhankkeen työpariani Minna Lehtistä ja muita kollegojani yhteistyöstä, tuesta ja kannustuksesta.

Kiittäen,
Heini Kärkkäinen
Projektipäällikkö
Kaupunki kuuluu kaikille -hanke

Lähteet

- Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry. (2024). Vanhemmuuden taidot – Kuuntele ensin. Toimintavihko perheille ja perheiden toimiville. https://ehyt.fi/wp-content/uploads/2024/02/Vanhemmuuden-taidot-kuuntele-ensin_s.pdf
- Ehkäisevän päihdetyön järjestöverkosto (2023). Huoneentaulu päihteisiin ja asunnottomuuteen liittyvistä termeistä – Termit haltuun. <https://www.ept-verkosto.fi/wp-content/uploads/2023/05/Termit-haltuun.pdf>
- Kajander, J. (2023). Pienen lapsen tukena huolen hetkellä. Mieli ry. <https://mieli.fi/artikkelit/pienen-lapsen-tukena-huolen-hetkella/>
- Lajunen, K., Andell, M., Ylenius-Lehtonen, M. & Ojanen, S. (2019). Tunne- ja turvataitoja lapsille: Tunne- ja turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126027/Tunne-%20ja%20turvataitoja%20lapsille_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. (2024). Väkivaltautisista puhuminen lapsen kanssa. <https://www.mll.fi/vanhemmille/vinkkejä-lapsiperheen-arkeen/vakivaltautisista-puhuminen-lapsen-kanssa/>
- Merimaa, M. (2015). Kaverit keskiössä – Raportti nuorten havainnointi ja haastattelut (NuHa)-hankkeesta. Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus, julkaisuja 1/2015. https://www.hel.fi/static/liitteet/nk/150330_NuHa_raportti_netiversio.pdf
- Soininen, A.-L. & Viskari, I. (2013). Alkuperäinen Kaupunki kuuluu kaikille -toimintamalli. Haastattelut Anna-Leena Soinisen ja Inari Viskarin kanssa sekä tutustuminen julkaisemattomaan materiaaliin. Helsingin kaupunginkanslian turvallisuus- ja valmiustiimi ja Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimiala.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2023). Päihdekasvatus. <https://thl.fi/aiheet/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihde-tyo/ehkaiseva-paihde-tyo-kouluissa-ja-oppilaitoksissa/paihde-kasvatus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2023). Päihdetilastollinen vuosikirja 2023: Alkoholi ja huumeet. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147998/URN_ISBN_978-952-408-204-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2024). Stigma ja syrjintä. <https://thl.fi/aiheet/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen/stigma-ja-syrjinta>

Tuominen, M. & Laihinen, E. (2013). ”Stadiin kuuluu pieni rosaisuus” – Helsingin turvallisuustutkimus 2012. Helsingin kaupunki tietokeskus. Tutkimuksia 2013:4. https://www.hel.fi/static/hel2/Tietokeskus/julkaisut/pdf/14_01_07_Tutkimuksia_4_13_Tuominen.pdf

Tuukkanen, T. (toim.) (2022). Lapsibarometri 2022 ”Jos joku on mun lähellä, silloin mä en pelkään” – lasten näkemyksiä turvallisuudesta. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2022:9. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164477/Lapsibarometri2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Väestöliitto. (2018). Miten kerron vaarallisista aikuisista? <https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/miten-kerron-vaarallisista-aikuisista/>

**Kaupunki
kuuluu
KAIKILLE**

www.ehyt.fi/kaupunki-kuuluu-kaikille